

Homenatge a Jesús Moncada

Fraga recobra l'obra pictòrica i literària de l'autor mequinensà amb exposicions, lectures i treballs escolars.

Èxit del Franja Rock

La 6a edició d'aquest festival organitzat pels jòvens de Penarroja consolida a un públic fidel i cada cop més nombrós.

Jornades a Peralta de la Sal

El CeRib va reunir a experts en la Guerra Civil que parlaren de la repressió a l'Espanya franquista.

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 7 • núm. 56 • La Franja, maig de 2006

Actuacio de La Balouta a l'IES Sender de Fraga dins del Projecte d'Animacio Cultural a les Escoles

EDITA:

ICF Iniciativa Cultural de FranjaC/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
temps@wanadoo.es

COORDINACIÓ DE COMARQUES:

Marta Canales

REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, Lluís Rajadell,
Carles Sancho i Pasqual Vidal
(el Matarranya).
Arcadi Abad, Damià Torrent,
Marta Canales, Jaume Casas
i Josep Labat (el Baix Cinca).
Carles Barrull, Anna Enjuanes,
Neus Enjuanes i Aleix Castellnou
(la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià,
Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal,
Miquel Estaña, Joaquim Montclús,
Josep Puçe, Francesc Ricart,
Carles Sancho, Ramon Sistac
i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ i PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia, Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saldí
Llibreria Panadés
Saragossa
Llibreria Cálamo
Pza. San Francisco, 4
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

El bilingüisme, per què un problema?

Darrerament hem tingut notícies d'una decisió presa en el claustre d'un dels instituts de Fraga, concretament a l'IES Baix Cinca, on es va rebutjar la proposta feta per l'equip directiu sobre l'assumpció del projecte de bilingüisme en català per al proper curs.

El projecte, inicialment consistia en la impartició en català de dos matèries a càrrec de dos professors del centre que estaven capacitats i disposats a fer-ho.

Com es pot arribar a aquesta decisió en un centre educatiu de la Franja? Com podem renunciar d'aquesta manera a l'educació en la nostra llengua?

La situació del centre, que no és gens diferent a la de molts altres de les nostres comarques, pot marcar i condicionar decisions com aquestes.

El claustre de l'Institut està format per gran part de professorat interí, castellanoparlant, que va i ve, principalment, de Saragossa, que no conviu ni viu amb, ni a la nostra població, i pel que es veu, careix d'una mínima sensibilitat lingüística i cultural envers l'entorn que els envolta, al menys quan treballen.

Un altre element són les cabòries existents en torn a aquests projectes educatius, sempre que siguin en català. Per exemple, alguns poden pensar que la línia escolar a obrir per a aquest projecte tingui un nivell més alt, cosa que fa pensar a part del professorat que, sent definitius en el centre, però sense tenir formació per impartir les assignatures en català d'aquesta línia, el grups d'alumnes que ells tindran seran de nivell inferior i més conflictius. Com si avui en dia no

existissin grups amb característiques pròpies i ben diferents, tant en nivells de formació com en altres aspectes sociofamiliars.

El curiós del cas és que aquests problemes (d'oposició a un projecte bilingüe) sol es donen, a l'Aragó en el cas del català, i no pas als de l'anglès o el francès.

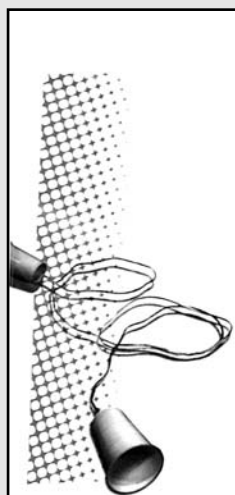
El que és evident és que aquesta decisió ha alegrat a més d'un, sobretot a sectors que tradicionalment no respecten llibertats ni drets lingüístics, i en aquest cas no parlem d'ideologies polítiques. En aquest tema les posicions són contra la llengua i els drets dels parlants, ni d'esquerres ni de dretes.

El que es proposa és una oferta, no una imposició. Això és el que hauria de quedar clar per part de tothom. Es dona a les famílies i alumnes una opció d'ensenyament. Qui no la vulgui, que no la compri. Però, per què no l'hem de tenir si la Conselleria d'Educació la permet i facilita?

Un altre problema és que sembla que des de la Conselleria, pedagogia se'n fa poca. Si un inspector d'ensenyament, per exemple, s'hagués molestat en explicar les veritats i raons ben positives per afavorir aquests projectes, potser els docents haguessin votat diferent. No és just que la conselleria deixi a un equip directiu sol davant els llops, sense cap recolçament presencial i institucional amb arguments, medis, recursos, incentius per al professorat, etc.

Hi ha una cosa clara, si l'administració ofereix un opció educativa determinada, la possibilitat dels pares i dels alumnes d'acceptar-la no deuria dependre, exclusivament, de la decisió d'un claustre de «transeunts».

POESIA DE LA FRANJA ALS CARRERS DE SARAGOSSA

**un verdoc no romp la llum.
tinc un solc prop.
vinc d'un sol esclop.
i xuclo saó.**

JULI MICOLAU

Aquest poema del freixnedenc Juli Micolau ha estat penjat als porxos del passeig d'Independència de Saragossa durant els mesos de març i abril en el marc de la campanya «Con la voz y la palabra. Poesía en la calle» que organitza l'Ajuntament de la capital aragonesa.

s u m a r i

salutació del director

L'intent d'acord entre la ja destituïda consellera catalana de Cultura, Caterina Mieras i el govern aragonès, semblava, si més no, una possibilitat realista de que el problema del litigi entre les dues comunitats envers els béns religiosos de la Franja anés eixint de la via morta en que es troba. Una solució que contem-

plés la utilització, difusió i gestió conjunta d'aquest patrimoni conservant la seua entitat i unitat històrica suposaria un avenç enfront la situació actual.

Lluny de discutir la (mai millor dita) sacrosanta propietat dels béns, allò important és afavorir la difusió i la conservació de les peces i no «descontextualitzar-les» del seu territori de procedència, els pobles de l'Aragó oriental o Franja de Ponent, segon de quin costat del mapa es mire.

El problema és que sembla que donen molts més rèdits polítics les posicions fermes i intransigents, a un costat i altre de la ratlla, com les del bisbat de Barbastro i bona part dels grups polítics aragonesos, d'una banda, i el bisbat i la diputació de Lleida, des de l'altra. Encara que eixes posicions suposen perpetuar «in aeternum» la situació actual: les peces reclamades mai arribaran a l'Aragó i el 90% d'elles continuaran a un magatzem per manca d'espai al Museu de Lleida.

Mاريو Sasot

cartes dels lectors

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

8

El Baix Cinca

10

Entrevista
Imma Monsó, escriptora

12

La Llitera i la Ribagorça

14

Cultura

15

Tema del mes

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:
La Generalitat admet la cessió dels béns eclesiaístics basant-se en irregularitats (i II)

Sant Salvador

A l'estiu de l'any 2000 vaig tenir ocasió de veure el temple de Sant Salvador, a Castillonroi. Allò és més que una ermita. Tant la seva construcció en temps antics en aquelles alçades, com la seva restauració anys enera. Hi ha la part original, com una cova allargada envoltada per un espai rectangular amb una porteta al costat. Aquest espai original està completat per una restauració que acaba amb unes arcades i escales a dreta i esquerra que donen a un altre pati totalment restaurat. Al costat hi ha una barbacoa.

La pròpia muntanya resulta misteriosa i fantàstica, tan enorme en mig d'una cordillera més baixa i regular. Es pot veure des de molt lluny donant sentit al paisatge a molts punt diferents, llunyans.

Des de dalt de tot es pot veure el pantà de Santa Anna. Un 6 d'agost, que és quan es celebra sant Salvador vaig fer la pujada amb tractor i la baixada, a peu. A dalt, ple de gent aquell dia, entre pedres, matolls, un pou, a la barbacoa, es coïa la llonganissa mes bona del mon. Però no hi havia ni rastre del que entenem per herba de San Salvador. A l'ermita es va fer la celebració. Em posaven els pels de punta dues figures llargues, estàtiques, inexpressives, amb sotana i parlant en llatí, que semblava que haguessin sortit del més profund de la gruta antiga com esperits de l'edat mitjana. Havien vingut expressament de Barbastro.

Aquesta muntanya que es veu de tant lluny, quant la miro ara em sembla un altra. No sé si tindrà ocasió, o m'atreviré, a tornar-hi a pujar un altre 6 d'agost. Vaig quedar que no em podia ni moure d'«agulletes» i hematomes.

Josefina Motis

No al català a l'IES Bajo Cinco de Fraga

De cara al curs escolar 2006-07 hi havia la possibilitat que l'IES Bajo Cinco de Fraga pogués

impartir a 1r d'ESO dues matèries en llengua catalana. Reunien els requisits dos professors que voluntàriament hi estaven disposats. A fi i efecte d'abordar aquest tema, entre altres punts de l'ordre dia, el claustre del centre es va reunir el passat 29 març. Tot i que només es tractava de donar llum verda a l'ensenyament de dues matèries en llengua autòctona, va sortir que no per majoria. Quina mena de sentit de pertinença poden transmetre als alumnes de Fraga aquest tant per cent del claustre hostil al fet català? I com gosen impedir el goig de poder aprendre en la llengua materna a tants escolars fragatins?

Quim Gibert (Fraga)

El Tribunal Suprem torna a reconèixer la unitat lingüística

El Tribunal Suprem espanyol ha tornat a afirmar que el català i el valencià són la mateixa llengua, en anul·lar una ordre de la conselleria de Cultura valenciana que suprimia la convalidació entre els certificats de català i de valencià. Segons la sentència del Suprem, la unitat lingüística entre el català i el valencià és reconeguda de manera clara als camps científic i acadèmic.

Per tant, el Tribunal Suprem ha acceptat el recurs de l'STEPV-IV i ACPV contra la decisió del Tribunal superior de Justícia de València.

L'STEPV-IV, valora molt positivament la sentència del Tribunal Suprem ja que torna a deixar en blanc la política lingüística del PP. Aquesta s'ha basat en la confrontació i l'afany de negar la unitat de la llengua, la qual cosa davant de la sentència del suprem exigim al govern de la GV que compleisca la sentència del TS i que deixi d'utilitzar la llengua amb finalitats electorals i de confrontació del poble valencià.

STEPV-Intersindical valenciana

L'ESMOLET

«Racons per descobrir»

Amb aquest eslogan o qual-sevol de semblant, es promocionen guies turístiques i fullets promocionals. Fins i tot crec recordar que un diari de gran tirada regalava uns llibrets amb aquest títol.

Davant d'aquestes promocions, un s'imagina una allau de metropolitans embussant autopistes i carreteres comarcals a la recerca del «racó» que vol ser «descobert».

Una gran mandra m'envaieix. Miro els bancals quietos des de la finestra. Ametllers florits, algú que camina pel camí vell de Sorita –no té gaire aspecte d'ardit descobridor.

Ho confesso: jo també vaig ser metropolità. De tren, d'autocar i fins i tot de cotxe. Ara ja fa tretze anys que vaig donar-me'n de baixa. He d'admetre que, malgrat creure que coneixia les particularitats de la vida «al poble», la realitat va superar l'espectativa. La meua fortuna va ser que la emigració la vaig fer de la mà d'una torredarquina integral. Gràcies a això el xoc va ser substituït per un dolç aterratge.

Al llarg d'aquests tretze anys les coses han canviat força. Gràcies a l'esforç d'algunes persones, la nostra comarca s'ha situat al mapa dels destins turístics. I això malgrat que les autoritats han ignorat –llevat d'honorables i mínimes excepcions– la poca gent que treballava al territori. Però els atractius d'aquesta terra s'han imposat. A veure si ho saben –ho sabem– administrar.

Al final he acabat explicant una altra batalla. Prometo que no era la meua intenció. Però d'on no n'hi ha, no en raja.

Carles Terès

La V Marxa Senderista del Matarranya a Massalió va ser tot un èxit

■ M. Martí Badia

Arribada dels participants a la plaça Major de Massalió

El passat diumenge 26 de març es va realitzar a Massalió la *V Marxa Senderista del Matarranya* que organitza la Comarca del Matarranya, i enguany va contar amb la col·laboració del Ajuntament de Massalió, a més de totes les entitats associatives de la vila (Cooperativa S. Isidro, A.M.P.A del C.P. Sant Sebastià, Societat de caçadors, Club de la Joventut, Escola de música de Massalió, A. de Jubilats Matarranya, A. de Dones Sadurija, Comissió de Festes, A. de Sant Cristòvol, i A. de Sta. Agueda).

Els més de 1.200 participants, arribats d'arreu dels territoris de l'antiga Corona d'Aragó, majoritàriament de la nostra comunitat; van gaudir de un temps immillorable i del desig dels organitzadors de que passessin un dia inoblidable. La marxa ofería als caminats dues rutes per a escollir, una curta de 16 quilòmetres, i una llarga d'uns 24 quilòmetres. Indiferentment del camí triat els participants

van gaudir de tot allò que ofereix la vila de Massalió als seus habitants i visitants. En primer lloc, van gaudir de la contemplació de dos zones vegetals i paisatgístiques ben diferenciades. La de clima clarament mediterrani amb pinars, coscolls, ginestes, sabinas, etc... I la de component riberenc que és troba als voltants del riu Matarranya, caracteritzada per una vegetació de ribera amb xops, canyars, esclafidors, etc... A més, també van poder observar els diferents cultius de la zona, tant els de regadiu com els presseguers i les hortalisses, com els de secà com les oliveres, els atmellers i la vinya. En segon lloc, van tenir l'oportunitat de visitar durant el recorregut (realment la visita anava inclosa a les diferents rutes) una gran sèrie de indrets històrics del terme. Així, els caminants van poder contemplar des de algunes de les nombroses restes arqueològiques de la civilització ibera i

l'antiga font de la vila possiblement construïda pels àrabs, l'ermita de Sant Cristòvol i Santa Bàrbara d'estil barroc que data del segle XVIII. Si això no fos prou, tots els edificis del poble amb interès turístic van ser oberts als visitants durant tot el dia, d'aquesta manera els que van acabar prompte la marxa van poder visitar l'Església, la Casa dels Deumes, l'Ajuntament i les presons medievals que hi ha a la Vila. I, en tercer lloc, en el molts avituallaments que hi havia al llarg del camí, van oferir petites mostres de la rica gastronomia de la vila. Els caminants van poder tastar entrepanes amb «magreta» de la zona, mistela i pastes típiques, fruita, pa amb mel i fruit secs. A més, una vegada acabat el camí tots els participants van rebre una samarreta de record i van gaudir d'un dinar popular que sens dubte no va deixar amb gana a ningú.

Per definir la sensació d'èxit i de satisfacció que va deixar l'activitat a tots, tants als participants com a els organitzadors, només cal sentir les paraules de l'Alcalde de Massalió, Rafa Martí Casals, que ens va dir que «gràcies a la col·laboració de tota la gent del poble la marxa ha sigut un èxit complet, és més la majoria dels participants ens han expressat la seva satisfacció, i jo crec que molts d'ells no dubtarà en tornar a venir a la vila en un futur».

Creient que amb això esta tot dit, només afegir que l'Ajuntament en agraïment a tots els veïns que van col·laborar (quasi bé 200) el passat 23 d'abril va organitzar un marxa (que repetia la ruta curta feta algunes setmanes abans) per a que pugés participar tota vila i que va acabar en una rostita popular a l'ermita de Sant Cristòvol i Santa Bàrbara.

La torre sacrificada

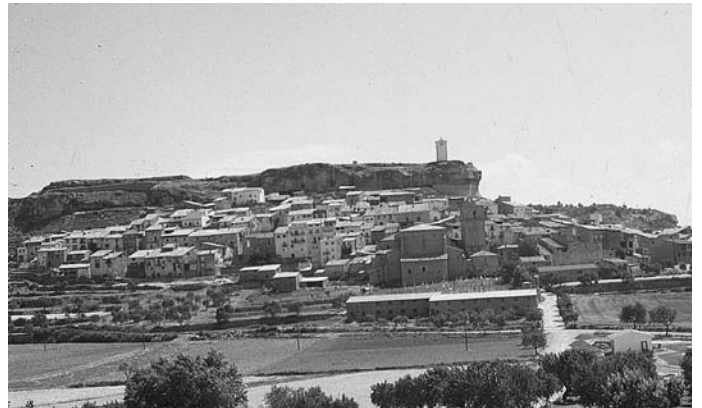
Recordo alguns masos habitats quan era menut. Entre els darrers en buidar-se va estar la Torre de Sanxo, una imponent construcció defensiva situada als afores de Vall-de-roures. Hi anava molt a sovint per allí, perquè els seus habitants eren els meus veïns. Jo vivia a la darrera casa del poble i aquell podie considerar-se el primer mas del terme. L'edifici estava ple de vida pels quatre costats. Una família formada per un matrimoni –Juan i Patro– i els seus tres fills –Mercedes, Encarnita i Jesús– amb els seus animals de corral i el seu ramat d'ovelles. Horts, panissars, ànecs pels voltants d'unes singulars basses de pedra. Tot ple, tot viu. Però eren temps negres per al poble, que l'emigració es menjava poc a poc i sense pietat, i també aquella torre-castell-mas es va buidar. Després encara van vindre la tia Rosa i el tio Joaquín, el darrer alè de vida abans de la despoblació, que duraria molts anys. El progrés d'unes parts del país havia portat la ruïna d'altres i un exemple ben patent estava a les mateixes portes del poble, la Torre de Sanxo. Per sort, la vida a aquell minicastell de l'Edat Mitjana tindria una segona oportunitat. En lloc dels fantasmes previsibles a una fortificació del segle XIV abandonada, la flama de la vida es tornava a encendre, i ha arribat escalfadora fins avui de la ma de Carmen, l'actual propietària. Però, un altra vegada, el progrés, disfressat de creixement urbanístic, reapareix per a despoblar l'històric casalic. Si ningú no hi posa remei, rematarà la jugada que va deixar a mig acabar unes dècades enrera. I ara sí, només quedaran fantasmes i un decorat monumental per a les visites turístiques.

Lluís Rajadell

Rebutjada la petició per exhumar una fossa comuna a Mont-roig

■ Lluís Rajadell

L'Ajuntament de Mont-roig ha rebutjar la sol·licitud presentada per un equip multidisciplinari de la Universitat de València per excavar una fossa comuna, on segons algunes fonts orals, van ser enterrats l'any 1947 un nombre indeterminat de persones represaliades per la seua suposada complicitat amb el maquis. Una resolució de l'Alcaldia comunicada als sol·licitants, que actuen a petició de les famílies de dos dels desapareguts, argumenta que mentre no es pugui precisar el lloc concret on està la tomba col·lectiva no s'autoritzarà l'exhumació. L'alcalde, Andrés Cros –del PP–, ha indicat que no hi ha ningú que determini amb precisió el lloc dels enterraments i, en cas procedir-se a l'excavació, es podria generar un problema per a l'Ajuntament si apareixen restes humanes que no es corresponen amb les que es busquen. A més, segons indica, l'entrada al cementiri vell s'ha modificat, una circumstància que complica encara més la localització en alterar les referències dels observadors. Cros

Vista general de Mont-roig

admet, no obstant, que hi ha gent gran de Mont-roig que recorda com, als anys quaranta, van portar a enterrar «quatre o cinc» cadàvers al cementiri vell.

Un dels forenses que promou el projecte, Manuel Polo, avança que els familiars que han demanat la seua col·laboració per a les exhumacions no es donaran per vençuts amb la negativa de l'Ajuntament i, afegeix, que seguiran endavant amb les gestions que siguin necessàries, inclosa la via judicial si es precisa. Polo assegura que l'excavació es proposava en un «perímetre molt localitzat» i atribueix a motius polítics la negativa

municipal.

Segons els testimonis de familiars i altres fonts, al novembre de 1947 set persones que estaven empresonades a Alcanyís per suposades col·laboracions amb el maquis, després de patir tortures i maltracte, van ser traslladats en direcció a Morella però pel camí van ser executats al costat d'una carretera sense cap procediment judicial per mig. Els familiars de dos d'aquelles víctimes de la guerra bruta contra la guerrilla antifranquista volen ara recuperar els cadàvers per enterrar-los al seu poble de procedència, la Ginebrosa, al Baix Aragó de Terol.

LA COVA DELS FUGITUS

L'escriptor José Giménez Corbatón recupera en el seu darrer llibre l'episodi d'una colla de fugitius franquistes –quatre d'ells germans naixcuts a Fórnoles– amagats a una cova de Castellote per escapar de la repressió republicana o evitar l'incorporació a l'exèrcit popular

Cambriles és el nom d'una cova de Ladruñán, nucli dependent de Castellote (a la comarca del Maestrat, de Terol). També és el títol del llibre que acaba de publicar el «Grupo de Estudios Masinos» (GEMA) on l'escriptor José Giménez Corbatón recupera amb una mirada crítica i distant la peripècia viscuda per una colla d'hòmens de dretes que durant la Guerra Civil es van amagar dins d'aquella cova per evitar la repressió de la rera guarda republicana. La gran majoria dels refugiats venia dels pobles del voltant, per això sorpren l'aparició dels noms de quatre germans de Fórnoles, un poble del Matarranya molt distant de Castellote i molt mal comunicat amb el lloc on es troba l'amagatall dels «topos» franquistes.

El llibre repassa la composició d'aquell nucli de simpatitzants de la causa franquista amagats dins de la cova de Cambriles, un lloc de difícil accés i amagat de les mirades indiscretes. Segons alguns testimonis, la gent va optar per fer la vista grossa. Aquells hòmens van crear una societat secreta a la què, com no podia ser d'altra manera, van batejar com «La Caverna».

Encara que el nombre de refugiats que va passar per la cova no es pot concretar, pareix que va voltar les dues-centes persones.

TdF

El Franja Rock es consolida

■ Natxo Sorolla

Tarda de malabars a Pena-roja

Pena-roja va celebrar el passat 8 d'abril un nou Franja Rock. La sisena edició d'este festival va consolidar el seu públic, lo seu esperit reivindicatiu i el compromís dels jòvens per la seua terra. La nit del divendres es va preparar l'ambient lúdic amb una sessió de cinema i van continuar els preparatius finals acompanyats de l'ambient festiu. L'Associació de Jòvens de Pena-roja portava un dur treball d'organització.

La tarda del dissabte va començar amb una demostració de malabars i el taller per a aprendre a aixecar un diàbolo, jugar amb les carioques o mantindre en equilibri un plat. A continuació es va fer un partit de pilota i de birles. Estos dos jocs tradicionals del Matarranya van tornar a eixir al carrer després d'anys de desaparició i van ser una bona excusa per a recuperar de la memòria el tipus de pilotes dels trinquets i els llocs tradicionals del joc. A les birles es va viure una competició que només es destensava amb el record dels lloguers de birles dels diumenges i les apostes entre els jugadors. L'exposició *Quan érem emigrants* de l'Associació Cultural del Matarranya va

tindre una assistència de la gent més gran, que recuperaven la fotografia de les fortes migracions dels 60, dels qui es van quedar a les comarques i de la pobresa de la ciutat.

I la nit va acollir l'acte central del Franja Rock al voltant del

Actuació musical a la nit del Franja Rock

concert. Els primers en escalfar la nit van ser los Lilit i els Bufafocs, amb sons que combinen el rock amb la música tradicional del baix de tuba, so de gaita i introduccions de veus de la més pura tradició valenciana. *Mallacan* continuava la mescla de sons de raíl amb ska i rock combatiu. El missatge clar en llengua aragonesa s'acompanyava també de lletra en català. Finalment van aparè-

xer els *Gen* que van fer explotar el públic amb punk-rock autèntic i un moviment ràpid. La festa final va prendre el seu ritme més frenètic amb la música electrònica de *Dj Piti* del Matarranya fins que el sol va donar els primers tocs d'atenció.

Lo Franja Rock també va convertir-se en una nova experiència del projecte *Músics per les llengües*, que diferents grups han encetat per promocionar les llengües minoritzades. A partir del teixit d'una xarxa entre grups que intercanvien informació, sales de concert, experiències i concerts conjunts, donen a conèixer la diversitat lingüística i el respecte per les llengües i la seua normalització.

El Franja Rock ha consolidat en la seua sisena edició l'esperit reivindicatiu del festival que augmenta d'oferta de material cultural i reivindicatiu, música combativa, roba de contingut polític, paradetes de recollida de signatures, entre les que va tindre un paper important la d'aturada del pla eòlic de la Terra Alta. L'Associació Cultural del Matarranya també va tindre el seu punt de distribució i va mostrar especial interès en estendre's en les preocupacions dels jòvens. Una vegada més es podia palpar el compromís dels jòvens pel seu territori i els seus pobles.

Actuació dels Draps al Centre Cívic de l'Almozara Una gran nit de rock a Saragossa

El passat 31 d'abril, tingué lloc al Centre Cultural del barri de l'Almozara de Saragossa una enèrgica i estimulante sessió de rock autòcton, dins dels recitals que la Junta de Districte d'aquest barri presidida pel regidor de Chunta Aragonesista, Luis Pastor, han organitzat sota el títol «Música i Llengües» i que tingué al grup matarranyenc Los Draps com a estrelles principals i indiscutibles.

Obriren la nit els saragossans de Rebel Spell, una banda de reage i ska amb una secció de vents verbeners i xarangueros que aportaren joia i bon humor a la festa.

Els seguiren, Prau una banda rockera i «afterpunk» que canta, amb la veu ferma i brillant de la seua vocalista, en aragonès. Les llengües, la llibertat dels pobles, l'autodeterminació, l'antifeixisme, la revolució i l'emigració, són alguns dels temes.

Finalment van irrompre Los Draps amb un so potent i brillant, i amb una acurada posta en escena que no és habitual en aquests tipus de «concerts de barri».

Ressonarem amb especial força les seues cançons himne del seu nou disc, com *Terra de Frontera*, *Matarranya o Cultura Popular* i van acabar amb les versions heavys de temes com *La gallineta*, de Lluís Llach, o *Diguem no*, de Raimon.

A la fi, una vetllada insòlita, reivindicativa i enriquidora.

Màrio Sasot

Consens per a regular el Matarranya

El pantà de la Freixneda, aparcat

■ Lluís Rajadell

La Comissió de l'Aigua d'Aragó va aprovar pràcticament per unanimitat el passat dia 4 de abril la proposta de regulació de la conca del Matarranya consensuada entre tots els sectors vinculats al riu –ajuntaments, regants i la Plataforma en Defensa del Matarranya (Pladema)–. L'acord preveu la construcció de dues basses laterals, com les que ja existeixen a Massalió i Maella, a la Torre del Comte i Massalió; la regulació pel mateix procediment de la subconca del Tastavins i una altra bassa al riu Algars.

El president de la Junta Central d'Usuaris de la Conca del Matarranya, Jose Maria Puyol, va qualificar l'acord per a regular el riu i la seua aprovació per la Comissió de l'Aigua sense cap vot en contra com «un fet històric» per Aragó. Tant ell com el president de Pladema, Alberto Moragrega, van afegir que el consens entre tots els agents implicats en la regulació i conservació del Matarranya demostra que en els conflictes hidràulics es pot arribar a acords sense imposicions per cap de les parts. Puyol va destacar el precedent de consens

entre regants i col·lectius conservacionistes que van suposar els Acords de Favara, signats l'any 1999 i que van facilitar la construcció de dues basses laterals entre Massalió i Maella.

Com a contrapartida de les obres consensuades, la conca renuncia a la construcció del pantà de la Freixneda-Torre del Comte. Esta obra va provocar l'única polèmica del dictamen, en afegir els regants i els ajuntaments un vot particular on adverteixen que no renunciïn al polèmic embassament, que, segons el Ministeri de Medi Ambient, provocaria un impacte ambiental excessiu. Les obres de regulació previstes al dictamen consensuat suposaran una inversió inferior a la que comportaria el pantà de la Freixneda, amb una capacitat de 25 hectòmetres cúbics i un pressupost de 62 milions d'euros. Puyol considera que portar endavant este projecte i finançar-lo «hipotecaria a vèries generacions de matarranyencs».

Els representants de IU a la Comissió de l'Aigua van manifestar la seua preocupació per la «dinàmica» d'este organisme, on, per mig dels vots particulars, s'inclouen propostes

Riu Matarranya

descartades dels dictamens principals, com al cas del Matarranya, on «al mateix temps s'aprova executar el pantà de la Freixneda i renunciar a ell».

Per altra banda, a proposta de la representant d'IU a la Diputació Provincial de Terol, Amor Pasqual –regidora d'Alcanyís–, el ple d'esta institució va acordar per unanimitat felicitar als agents implicats en la regulació i conservació del Matarranya per haver sabut consensuar les actuacions al riu. Pasqual va indicar que, en els actuals temps de crispació política, l'acord dels matarranyencs per a resoldre els conflictes hidrològics que els afecten és «un exemple de com han de fer-se les coses». La diputada

va recordar com un mal exemple les obres de la elevació d'aigües desde el riu fins al pantà de Pena, una actuació feta a Beselit amb molta oposició, «on la gent va lluitar molt en contra i que va resultar un desastre per la seua nul·la eficàcia. No va arribar a funcionar de forma significativa».

El dictamen aprovat a la Comissió de l'Aigua –un organisme consultiu i de debat– passarà a continuació a les Corts d'Aragó i, seguidament, al Ministeri de Medi Ambient. El president de la Junta Central d'Usuaris considera que l'unanimitat existent al Matarranya accelerarà l'aprobació i execució de les obres per part del Govern.

UN ANY MÉS ASCUMA VA ESTAR PRESENT A LA FIRA DE SANT JORDI DE BARCELONA

Per tercer any consecutiu l'Associació Cultural del Matarranya (ASCUMA) va ser present a la Fira de Sant Jordi que és realitzada a les Rambles de Barcelona. La novetat d'aquesta any va ser que la paradeta també tenia material d'Iniciativa Cultural de la Franja (ICF).

Ja des de primera hora els socis d'ASCUMA, que van estar tot el dia atenent a les persones que s'interessaven pel nostre treball, van notar que l'interès de la gent que passejava per les Rambles era prou intens. Durant tot el dia, moltes persones van parar a preguntar pels diversos materials, i molts d'ells van adquirir algun dels nostres llibres. Com en anys passats els llibres més venuts, i pels quals la gent més interès mostrava, van ser; l'ape-

RAQUEL FOX

titós *A la taula... al primer crit*, i el meravellós *La fauna del Matarranya*.

Cal esmentar dos fets importants sobre aquesta activitat, per un costat, cada any veiem com la nostra terra és més coneguda per tots aquells que passen per aquesta fira. I, per un altre costat, que els joves matarranyencs van poc a poc agafant interès per la nostra tasca. (Durant tota la tarda, i gran part del matí van ser joves els que atengueren als visitants)

ren als visitants)

Sense res més a dir, s'ha de fer un balanç de caràcter molt positiu d'aquesta participació en els actes de Sant Jordi a la capital catalana, i dir que és gràcies a d'actes d'aquest tipus que l'ASCUMA és pot donar a conèixer més enllà de la nostra comarca.

Actes en homenatge a l'escriptor mequinensà Fraga amb Jesús Moncada

■ Marta Canales - ACPV-Casal Jaume I de Fraga

Exposició de l'obra pictòrica de Jesús Moncada

Diferents col·lectius del Baix Cinca (Biblioteca Municipal-Ajuntament de Fraga, Casal Jaume I de Fraga, Centre de Professorat i recursos del Baix Cinca, Institut d'Estudis del Baix Cinca, L'Ateneu del Baix Cinca) vam organitzar un homenatge a l'escriptor Jesús Moncada durant el dies 25 de març, 30 de març i 6 d'abril a Fraga.

El dissabte 25 de març es van inaugurar tres exposicions: la primera, de l'obra pictòrica d'en Moncada, titulada «Pinzell i ploma», va ser inaugurada pel regidor de cultura de l'ajuntament de Fraga, Miguel Luís Lapeña, a la sala d'art Cegonyer, juntament amb els representants de les entitats organitzadores.

Les dues altres exposicions,

que van romandre a Fraga fins a mitjans d'abril, van ser «Jesús Moncada. Premi de les Lletres aragoneses 2004», al pati del Palau Montcada, juntament amb una mostra de portades de llibres de Moncada, editats en altres llengües, i «El món literari de Jesús Moncada», al Casal Jaume I de Fraga, cedida pel Museu d'Art Modern de la Diputació de Tarragona.

A la sala d'actes del Palau Montcada, a les set de la tarda, es va projectar un muntatge de fotografies del poble vell de Mequinensa, amb textos de l'obra de l'autor mequinensà, realitzat per Pepita Gòdia i Josep Maria San Martín.

El dia 30 de març va tenir uns continguts més amplis,

incloent diferents públics i escenaris, fet que va propiciar una gran participació ciutadana en els mateixos. En primer lloc, i destinat al teixit escolar comarcal, al Casal Jaume I de Fraga, es va presentar l'Auca de Jesús Moncada, a càrrec dels alumnes de secundària de l'IES Baix Cinca de Fraga.

També, i durant una setmana, es van poder veure exposats al Casal tots els treballs dels alumnes dels diferents centre educatius de la comarca que van participar al concurs «A l'estil de Moncada», convocat per l'IEBC. Va ser després de l'Auca quan es va fer el lliurament dels premis als guanyadors, tant de dibuix com de redacció, de les diferents categories.

Aquest acte va finalitzar amb un berenar per a tots els assistents.

I a les 7 de la tarda, i en el segon escenari, el saló d'actes del Palau Montcada, va tenir lloc la lectura teatral del contes «Debat d'urgència» i «Aniversari», a càrrec del grup de lectura de l'associació La Dona de Mequinensa. L'acte va acabar amb comentaris dels grups de

Alumnes de l'IES Baix Cinca de Fraga

lectura comarcals sobre l'obra de Moncada.

L'últim acte d'aquestes jornades d'homenatge es va fer el dijous 6 d'abril, com a acte de cloenda al Palau Montcada, amb una conferència a càrrec de Xavier Moret (periodista i escriptor) i Hèctor Moret (professor i escriptor mequinensà), amb el títol «Retrat de Jesús Moncada», amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes.

La presentació de la conferència va ser a càrrec de Josep M. San Martín, president de L'Ateneu del Baix Cinca; Magda Gòdia, alcaldessa de Mequinensa; Evaristo Cabistañ, president de la Comarca del Baix Cinca; i Miguel Luís Lapeña, regidor de cultura de l'ajuntament de Fraga.

QUINA VERGONYA!

L'homenatge del Baix Cinca a Jesús Moncada acabava dijous 6 d'abril amb una conferència a quatre mans sobre l'escriptor i presència d'autoritats, entre les quals s'havia convidat la màxima representant de Cultura de l'Aragó. La consellera en qüestió va declinar (i no pas en llatí) la invitació dos dies abans de l'acte i tampoc no va delegar en ningú aquest suposat honor. D'això se'n diu, ras i curt, fer un lleig. I és una mostra més de la poca voluntat del Govern aragonès actual cap al foment de la llengua catalana a les nostres comarques. D'altra banda, el claustre d'un IES de Fraga votava en contra de la proposta d'impartir dues assignatures en català el curs vinent. Aquesta iniciativa fallida contrasta amb la implantació de l'ensenyament bilingüe castellà-anglès en un altre centre de primària de la ciutat, que va anar acompanyada d'un desplegament important d'alts càrrecs del Departament d'Ensenyament de la DGA. Tot plegat, un capítol més d'aquest llarg serial tragicòmic.

Carme Messeguer

FE D'ERRADES

A «L'Esmolet» del mes passat «Desolació (una visita a Tragó)», va desaparèixer un fragment sense el qual la columna costava d'entendre. A continuació reproduïm aquest text. La part que mancava apareix entre claudàtors [...]:

«Cel encapotat, aigües opaques. Rera el darrer revolt, apareix Tragó de Noguera, una tartera de plom i desolació.

[He vist bastants pobles abandonats. Els uns plens de misteri, alguns amb el rastre de l'alegria viscuda, d'altres tristos de decadència.] Tragó, triturat per la dissort i els elements, va més enllà. Pareds soles, individuals, es drecen ací i allà. Ràfecs impossibles protegint façanes isolades. Pedres i més pedres de tota condició, rajoles, bocins d'atuells.

Intento imaginar els bons dies d'aquesta vila. M'és impossible. Migpartida per un barranc, els costers són massa drets per imaginar-hi carrers, cases amb flors flanquejant els carrers, persones caminant pels carrers.»

PROJECTE D'ANIMACIÓ CULTURAL A LES ESCOLES DE LA FRANJA

Un matí de contes al CRA Ribera del Cinca

■ Trini Lapeña

Els dies 30 i 31 de març, Teresa Juan, «Teresa la Bruixeta» va visitar les aules d'Infantil i primer cicle de Primària de les escoles de Torrent, Vilella i Miralsot, dins de les activitats programades pel Projecte d'Animació a les Escoles de la Franja que organitza el Govern d'Aragó.

Com diuen els petits en un

treball realitzat després de l'activitat, «ens va explicar contes de riure (*En Marià i els pets, Tot el món hi va*), contes d'amor (*El Santi i la Rosalia, El bes*) i contes de por (*L'abella i La mort*)».

El balanç fet pels infants no pot ser més encisador. «Ens va agradar moltíssim» –digue- ren.

Teatre la Baldufa a les escoles de Fraga

■ Grup d'Alumnes del CP Miguel Servet de Fraga

El passat dimecres, 22 de març de 2006, els xics i xiques de cinquè i sisè d'Educació Primària del col·legi Sant Josep de Calassanç, juntament amb els alumnes de Miguel Servet i alguns d'ESO de l'IES Ramon J. Sender i el Baix Cinca, tots de Fraga, vam anar a veure una obra de teatre. Ens van acompanyar els nostres mestres perquè anàvem a l'Institut.

Tot seguint el programa de la DGA d'Animació Cultural a les Escoles de la Franja, ens vam instal·lar en una gran sala d'actes que tenen a l'Institut. Tothom ben col·locat i assossegat per a presenciar l'obra

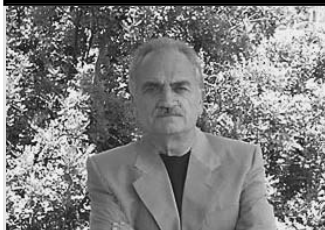
titulada: *Baró de Munchausen* de la Companyia La Baldufa.

Quatre personatges es feien passar pel Baró quan un jutge el volia condemnar. Ens van representar quatre històries diferents amb una veu en *off* que feia de narrador. De tant en tant, entre historietes i historietes, eixien uns personatges que s'arrimaven a nosaltres.

Ens va agradar moltíssim, feien canvis de veus, de llums, de música, amb fum, ninots, titelles, ombres... Mireu si ens va agradar que no ens vam moure ni un pèl de les cadires.

Va estar molt rebé i per això us ho fem saber.

ESTAMPES RIBERENQUES

Ja tenim Llei de Llengües

■ José Miquel Gràcia

L'altre dia vaig assistir-hi al lliurament dels premis literaris anyals de la Diputació Provincial de Saragossa. A més de la senyora Cristina Palacín, diputada de Cultura i Patrimoni, va ser present la senyora Consellera de Cultura de la DGA, Eva Almunia. Suposo havia estat invitada perquè algun premi el compartien ambdós departaments de Cultura. El senyor President de la DPZ, Javier Lamban no hi era, tenia una inauguració molt important juntament amb l'Alcalde de Saragossa, senyor Alberto Belloch.

Acabat l'acte i just a la porta de sortida de la Sala, ens va reunir la Sra. Eva Almunia a uns quants coneguts. Tenia interès en comunicar-nos una bona notícia, coneixedora de la procedència de la majoria dels aplegats en *petit comité*: la Franja. Sense preàmbuls ens va llançar a corre cuita: –Amics de la Franja, ja tenim Llei de Llengües– afegint-hi –vull dir que molt aviat la tindrem. Va aclarir que en la darrera reunió del Govern d'Aragó s'havia acordat la presentació a les Corts d'Aragó el proper mes, i com disposaven de majoria suficient... Ens va dir que la llei recollia pràcticament tots els suggeriments que havíem fet les associacions culturals franjolines de debò i les autoritats acadèmiques de la Universitat de Saragossa. Ens digué també que, tant per part del PSOE com el PAR, havien arribat a entendre les nostres reivindicacions: que la fractura social de la qual es parlava, era una pura especulació sense veritables raons. Que el procés de

deteriorament de la llengua (només es referí al català perquè, vull suposar, en aquell grup no hi havia interessats en l'aragonès) als pobles de la Franja era un fet que només podria pal·liar-se amb l'ensenyament a les escoles. Que es promocionarien i subvencionarien pel·lícules parlades en català als cinemes de la Franja. Que s'haurien de retolar les comarques i tots els pobles de parla catalana en les dues llengües almenys, així com els monuments i informacions turístiques. Que els organismes públics –per tota la Franja– haurien d'admetre documentació en qualsevol de les dues llengües. Que el Govern d'Aragó havia entès que les llengües són un patrimoni cultural de tots. I va dir més... i més coses.

Quan tornava a casa em feia creus del canvi que s'havia produït, no m'ho podia empassar tot de cop. A l'hora del sopar vaig decidir trucar per telèfon a un amic que és bon coneixedor de les interioritats del PAR per a què em fes cinc cèntims de l'assumpte. Punt per agulla m'ho va confirmar tot, i em digué més encara: –Entra a internet i ho veuràs penjat tot a la web del PAR. Confidencialment em va dir que dins del partit hi havia una corrent d'opinió que s'inclinava envers l'obligatorietat de les tres hores de català a l'escola, i que la Direcció del partit recomanava als militants que havien estat més pròxims a la FACAO i a sectors poc diligents en la denominació de català, s'anessin apartant i oblidant-se d'aquelles idees i actuacions.

A un quart de vuit de l'endemà –hora de prendre el cafè amb llet els dies de treball– restaven encara sobre el taulell de marbre blanc de la cuina de casa, mig got d'aigua i la capseta oberta del *Diazepam*. A l'hora d'anar a dormir me n'havia engolit una de les pastilletes per a reduir la tensió dels nervis cranials i espinals, oprimits per les –tan meues com desgastades– vèrtebres cervicals.

La passada nit n'havia fet un xic massa dormint tan profundament.

Imma Monsó, escriptora

«A Mequinensa vaig passar u

Imma Monsó Fornell, nascuda a Lleida el 1959, és llicenciada en filologia francesa per la Universitat de Barcelona, i ha completat estudis de lingüística aplicada a les Universitats de Caen i d'Estrasburg. Ara es dedica a l'ensenyament de llengües estrangeres a un Institut de Sant Cugat (Barcelona). Ha publicat les novel·les *No se sap mai* (1996), *Com unes vacances* (1998), *Tot un caràcter* (2001), els reculls de contes i narracions breus *Si és no és* (1997), *Millor que no m'ho expliquis* (2003), *Marxem, papà. Aquí no ens hi volen* (2004) i l'assaig *Hi són però no els veus* (2003).

Pregunta. Ets nascuda a Lleida, però tinc entès que els teus orígens familiars es troben a l'Alta Ribagorça, a Vilaller en

concret.

Resposta. De l'Alta Ribagorça procedia el meu pare, i encara que hi vaig molt poc sento molt endins aquestes arrels. De banda de la meua mare els orígens se situen cap a la banda de Girona, Berga i Ripoll. Jo em sento molt vinculada a una mena de passat rural que no he viscut però que, tanmateix, el sento meu.

P. Crec que part de la teua infantesa va transcórrer a Mequinensa, ens en podries parlar?

R. Molt poc. Als set anys vaig anar a viure a Lleida i els records de Mequinensa van quedar molt esborrats, no tinc una gran memòria, i he explicat moltes vegades que el Jesús Moncada, quan me'l trobava, m'explicava records de quan jo era petita que conservava ell. Em van quedar imatges, imatges molt fragmentàries, però

intenses.

P. El teu primer llibre, *Si és no és*, obtingué el premi Ribera d'Ebre de 1996. En el jurat hi era Marià Lòpez Lacasa. Doncs bé, quan el poeta mequinensà comentà a casa que la guanyadora havia estat Imma Monsó, la mare –antiga botiguera mequinensana– d'en Marià digué que el nom era el d'una noia de Mequinensa, filla de botiguers.

R. Bé, es pot dir així, ja que hi vaig passar uns anys de gran importància. Quan vaig arribar a Lleida, van passar molt anys que em sentia «forastera». En realitat, durant molts i molts anys, als llocs que he anat vivint, Mequinensa, Lleida, Barcelona, Sant Cugat, o quan he anat a passar temporades a l'estranger, puc dir que mai m'he acabat de sentir d'enlloc. Finalment hi he trobat el gust a això de sentir-me forastera, crec que és una bona posició per a un escriptor. I el resultat de tot això és que ara, als meus més de quaranta anys, em sento «a casa» a tot arreu.

P. Podries explicar, si és el cas, què t'ha animat a escriure?

R. Tot. Per a mi, viure i escriure són dues cares d'una mateixa moneda. Viure et fa escriure amb més substància, però escriure et fa viure-ho tot més intensament.

«Em sento 'a casa' a tot arreu.»

P. Com valores l'acollida que ha tingut, tant entre la crítica com entre el públic lector en general, les teues obres?

R. He tingut sort amb això, sempre hi ha hagut una acollida càlida però discreta, de manera que no m'he hagut de veure involucrada en grans

«mogudes», és a dir, no he hagut d'enfrontar-me a dosis d'èxit difícils de pair, cosa que a aquestes alçades de la vida em resultaria molt incòmode. En canvi, tinc la sensació de tenir un públic fidel i entregat, no pas d'aquells que compren el llibre «per comprar» o perquè toca.

«Escriure articles et dóna una excel·lent aprenentatge de precisió.»

P. Revises les teues obres quan es reediten?

R. Sí, revisar m'encanta. De tota manera, una reedició pròpiament dita només s'ha fet dels primers contes, *Si és no és*, que es van convertir en *Marxem, papà. Aquí no ens hi volen*. El que sí que faig és corregir i corregir molt fins l'entrega definitiva de l'obra.

P. Et sents, com a narradora, deutora de l'obra d'altres escriptors –o escriptores–, tant catalans com d'altres literatures?

R. Naturalment, em sento deutora de molts escriptors, i també de moltes altres fonts, no tan sols la literària. Però si hagués d'esmentar algú, dels catalans em sentiria en la tradició de Calders i companyia, perquè el tipus d'humor que ell inaugura penso que ha deixat una empremta en molts autors actuals. És una manera de veure el món i un tipus d'ironia, més que un tipus d'humor pròpiament dit. De l'estranger he anat tenint «etapes»... Des de Proust a Salinger, des de Virgínia Woolf a Dorothy Parker i des de Thomas Bernhard a Witold Gombrowicz... són molts, tot i que segur que trobaria un punt

uns anys de gran importància»

comú en tots ells.

P. Algunes de les teues obres ha estat traduïda a altres llengües?

R. Tinc contractes signats, un a Itàlia amb Marco Tropea per *Tot un caràcter*, i un parell de coses que estan pendents de sortir... Però no es pot dir que de moment hagin sortit massa coses en aquest sentit, sembla que ara amb la proximitat de Frankfurt s'està animant...

P. Encara que Imma Monsó no n'ha fet referència, convé consignar ací que quatre de les seues obres ha estat traduïdes a l'espanyol: *Nunca se sabe* (1997), *Como unas vacaciones* (1999), *Todo un carácter* (2001) i *Mejor que no me lo expliques* (2004).

«Viure et fa escriure amb més substància.»

Has estàs traductora del francès al català?

R. Vaig traduir *La Ignorància*, de Kundera, perquè una vegada per raons de problemes amb les seves relacions amb un editor que ara no venen al cas, Kundera va decidir que aquesta novel·la sortiria primer en català, és a dir que el català seria la primera llengua en què sortiria aquesta novel·la, abans fins i tot que en francès. Aquesta cosa curiosa va suposar un enrenou que va fer que Tusquets en aquell moment em fes l'encàrrec de traduir-lo. Però no sóc traductora i no ho faria si no és el cas d'un autor amb qui disfruto. Amb aquesta novel·la, no obstant això, vaig disfrutar molt.

P. Quina relació mantens amb la llengua francesa i, sobretot, amb la literatura en aquesta llengua?

R. La meua relació amb la llengua francesa va començar quan era petita, a l'Aliança Francesa de Lleida, i també va començar perquè era una època on les coses interessants i transgressores venien de l'altra banda de la frontera, això va marcar sobre tot a la generació de gent una mica més gran que jo, però també a alguna poca gent de la meua generació. El meu pare, per exemple, era molt francòfil. Després a l'Aliança vaig tenir la sort de trobar-me amb el Jaume Magre, que a tants ens va deixar empremta. Més tard vaig estudiar filologia francesa, i en fi, i a la llarga sempre he mantingut contactes amb aquesta cultura.

P. Quin tractament de la llengua, quin model de llengua literària, trobarem en la teua obra?

R. Ni idea. He llegit alguns estudis molt acurats sobre la llengua a les meves novel·les, particularment hi ha la Montserrat Lunati, de la Universitat de Cardiff que s'hi dedica, que té articles i conferències sobre

llibres meus, i que ara ha acabat un llibre sobre el tema de la meua obra. Quan veig els seus magnífics articles, no em queden ganes de teoritzar sobre el que faig. Jo sóc una simple narradora. La teoria, que la facin els altres.

P. Col·labores habitualment als mitjans de comunicació? Recordo algun article teu a *El País* i a *La Vanguardia*.

«Correixo molt fins l'entrega definitiva de l'obra.»

R. Ara col·laboro els dissabtes a *La Vanguardia*. M'ho van proposar i ho vaig assumir. Trobo que la col·laboració setmanal és massa, per a mi, però de moment m'he compromès per una temporada i seguiré. El que és cert és que escriure articles et dóna una excel·lent aprenentatge de precisió: la precisió que has de tenir en allò que dius és una cosa que m'interessa per sobre

de tot, i el fet d'haver de fer textos molt breus és una bona escola.

P. Suposo que estàs treballant en nous projectes literaris?

R. Sí, ja fa temps. És un projecte molt autobiogràfic i no en vull parlar fins que surti, probablement a finals d'any.

Mentre enllestia aquesta entrevista no he deixat de pensar, per allò dels orígens i vivències comunes, en mossèn Anton Navarro, fill de Vilaller, poeta de la Ribagorça que els anys 1900 i 1901 exercí d'ecònom a la parròquia de Sant Esteve de Llitera, l'octubre de 1906 —aviat farà cent anys!— va llegir la comunicació 'El català a-n el Ribagorça' durant les sessions del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el 1919 dirigí l'escola catòlica de Mequinensa. És allò de les relacions a una banda i l'altra de les, fins fa poc, poroses ratlles frontereres.

«Jesús Moncada té records de la meua infantesa que jo no tinc»

A l'article 'Sin novedad en el fondo' publicat a *El País/Cataluña* del 28 d'abril de 2003, Imma Monsó hi rescata de la memòria (portentosa, com sap tothom) de Jesús Moncada una part de la seua infantesa: *Pensar en un río a la vez que en un escritor de fondo y pensar en Jesús Moncada fue todo uno. Me une a él, además, una relación curiosa: tiene recuerdos de mi infancia de los que yo carezco.[...] De mis primeros años pasados en Mequinensa [...] no recuerdo más que algunas imágenes fugaces. Mis padres no eran de allí. Llegaron y se quedaron siete años. Luego se fueron a una ciudad de donde tampoco eran [...] Cada vez que le veo me cuenta un pequeño tesoro: recientemente coincidimos firmando y supe que su padre le había comprado al mío, hace 40 años, la primera máquina de escribir, que aún conserva, con la que Moncada escribió sus primeras historias.*

B. de M.

Berenguer de Mussots

Peralta de la Sal analitza la repressió civil i militar de l'Espanya de postguerra

■ CERib (Centre d'Estudis Ribagorçans)

Xerrada a Peralta de la Sal dins del cicle «70 anys. Ribagorça a la història»

El passat 12 d'abril la localitat lliterana de Peralta de la Sal acollí la xerrada «La repressió civil i militar. Conseqüència de la guerra» dins del cicle de conferències «70 anys. Ribagorça a la història» que organitza el CERib i dins de les jornades culturals que cada any organitza l'Associació Cultural «Castell de la Mora». Tant la vicepresidenta de l'Associació, Patrícia Fuster, com el secretari del CERib, Carles Barrull, ressaltaren el vincles històrics que des de temps llunyans fins a no fa massa anys mantenien els habitants de la Llitera Alta amb la Ribagorça.

La xerrada de Peralta, a la

que assistiren més de mig centenar de persones, fou exposat per la historiadora Queralt Solé, en l'actualitat encarregada de fosses comunes i desapareguts de la Guerra Civil de la Generalitat de Catalunya) i moderada per la Teresa Fèrriz, filòloga, professora de la UOC i directora de la revista digital *Lletra* i gran especialista de l'exili republicà de 1939

La Queralt Solé es va acostar a la realitat local dels pobles pirinencs i prepirinencs durant la guerra i sobretot en els seus anys posteriors a través d'una anàlisi de les repressions que, en ambdós bàndols, tant republicans com franquistes, desen-

voluparen durant el conflicte bèl·lic, tant al front com a la rereguarda, i a posteriori, el continuà mantenint el règim dictatorial quasi fins la les acaballes del mateix, l'any 1975, amb la mort del general Franco, tot i que la virulència i militarització dels cossos i forces de seguretat i l'estat bèl·lic de la primera dècada de falsa postguerra l'havien minorat. Una repressió física que es caracteritzà en l'anul·lació de l'altre a través de l'assassinat, tortures, empresonament en camps de concentració o la realització de treballs forçats que multipliquen substancialment les víctimes directes i indirectes de la Guerra Civil

Utilitzant una dialèctica clara i propera, va aconseguir emocionar i fer participar nombrosos assistents els quals, la majoria, havien viscut en la seva pròpia experiència l'explicat per la conferenciant. Queralt Solé va voler posar l'accent en la importància de la comunicació intergeneracional i de no tallar la comunicació per culpa de pors ja inexistents entre els grans, els

avis, i els nés. La memòria oral és la principal eina més enllà de tota la documentació que encara es conserva en municipis i arxius estatals i provincials. No es tracta tant de buscar un perquè ni responsables, sinó de saber escoltar i saber parlar perquè els més joves sàpiguen i reconstrueixin cultura i vida. Es va poder veure com, més enllà d'actes institucionals i actuacions oficials, existeix un veritable interès col·lectiu per conèixer la història des dels petits llocs que, fins a avui, segueixen sense merèixer l'estudi profund i científic d'historiadors, historiadores i altres professionals.

Les jornades «70 anys. Ribagorça a la història» continuaran el proper 12 de maig, a les 20h, a la Casa de cultura de Castelló de Sos, amb la conferència «La vida quotidiana dels exiliats al sud de França», a càrrec de Jean Pierre Amalric, catedràtic emèrit de la Universitat de Tolosa i president de la federació històrica de Midi-Pyrénées, amb la col·laboració com a moderador de José Luis Acín, director del Centre del Llibre d'Aragó-Govern d'Aragó.

Marta Sanmartín guanya el concurs de dibuix organitzat per l'AMPA «dels xicarrons» del Torricó

■ Anna Enjuanes

Cent setze nens i nenes del col·legi públic del Torricó, d'edats compreses entre els tres i catorze anys, han participat al concurs de dibuix que ha organitzat l'AMPA «dels Xicarrons» del Torricó.

L'objectiu del concurs era elegir el dibuix més representatiu per estampar a les camisetes que més endavant es posaran a la venda. El dibuix és la rampa que hi ha al pati de les escoles amb uns nens jugant a

la mateixa amb monopatins i pilotes.

El jurat del certamen va elegir aquest dibuix com representa-

tiu al considerar que la rampa es un lloc que agrada als nens per jugar i el que millor representa «els xicarrons» del muni-

cipi de la Llitera.

La guanyadora, Marta Sanmartín, de 1er. d'ESO rebrà un premi de 25 euros per adquirir material escolar o deportiu.

L'AMPA «dels Xicarrons» va comptar per a la realització d'aquest certamen amb la col·laboració dels professors del col·legi públic del Torricó. Els dibuixos es van fer coincidint amb el dia de la Comunitat Educativa que va tenir lloc el passat 30 de març.

22a edició de les Jornades Culturals de primavera del Torricó

Les activitats es desenvoluparan durant el mes de maig i juny

■ Anna Enjuanes

L'àrea de Cultura de l'ajuntament del Torricó ha organitzat per al mes de maig i de juny tot un seguit d'actes amb motiu de la Primavera Cultural. Les activitats s'iniciaran el divendres 5 de maig amb un cicle de cinema de Steven Spielberg a partir de les nou de la nit, i es desenvoluparan tots els divendres del mes de maig. El dissabte hi haurà teatre amb la companyia Komicos, que posarà en escena l'obra «Pilar, el novio... y el hermano», organitzat per l'associació de la 3ª Edat. El diumenge al matí la Rondalla de la localitat, coincidint amb el Dia de la Mare, farà una ronda de jotes dedicades i a la tarda hi haurà un concert a càrrec dels alumnes de l'escola municipal de música i es lliuraran els premis de poesia i relat, organitzat per la biblioteca del Torricó. Per al

cap de setmana següent, el dissabte, a les set de la tarda, hi haurà una «Tambocornetada» pels carrers de la població on hi participaran sis bandes, entre elles la banda local, la qual organitza l'acte; i per diumenge a la tarda està programada una cercavila amb les majorettes de la localitat, el certamen de pastissos i un recital d'Havaneres amb el grup «Arrels de la Terra Ferma».

El dilluns, dia de Sant Isidre, l'AMPA organitza un parc infantil, un taller de globflèxia i l'actuació del Mag Zapata.

Els dies 19, 20 i 21 de maig tindrà lloc «l'Acambalachous» III Trobada de Malabars de Ponent. Tres dies de tallers, exhibicions i actuacions. El primer dissabte de juny es farà l'onzena ruta per la Llitera, en la que es visita-

«Tambocornetada» pels carrers del Torricó

ran les Gesses del Campell, la població semiabandonada de Quatreccors, i les vistes a vora de la Mora, la presa de Caselles i la Cova Negra. El diumenge, l'associació «Acoranza» oferirà una conferència i exhibició de vestits populars de l'Alt Aragó, organitzades per la Rondalla Sant Bartomeu de la localitat.

Al següent cap de setmana, els alumnes del IES La Llitera de 4t d'ESO posaran en escena l'obra «Maribel y la extraña familia» de Miguel Mihura. El diumenge hi haurà el tradicional dinar a l'ermita de Sant Bartomeu.

També durant aquest dies es podrà visitar l'exposició de cistells.

TOT ENSENYANT LES DENTS

La llengua entortolligada

■ Ramon Sistac

«Ara que hem après a dir *pinícula* resulta que se n'ha de dir *flim*». Els lingüistes, gramàtics, professors i altres policies de la llengua malden, frisen i s'escarrassen per cridar a l'ordre els parlants, però l'idioma continua impertèrrit el seu camí, evolucionant dia a dia, transformant-se sense aturador, tot resistint encotillaments i imposicions acadèmiques.

Açò és natural, i passa a totes les llengües. En el cas de la nostra, però, els segles de desgavell normatiu i la manca de pressió de l'autoritat lingüística sobre els usuaris, als quals ha estat negat el dret a l'ensenyament del i en el seu idioma, la cosa pren proporcions més importants. Per posar un exemple: un castellà que diga haiga per haya serà mal vist en qualsevol ambient mínimament cultivat. En català, però, si considerem que la gramàtica prescriu que només en podem dir (o escriure) «hagi» o «haja», ens trobem que el comú de la gent fa servir *haigui, hegi, hevi, hegui, hajo, haiga, hàgiga, hàgia, hajga, iagui, haga, hajguí, hàgigui, haia...* i segurament que me'n deixo alguna!

Fa un temps recordo haver redactat un llarg paràgraf, que no

conservo (deu ser anterior a la informatització), per a un examen dels meus estudiants, amb expressions del tipus «lo *trator* de la *comparativa*, amb lo remolc carregat d'*avetamines*, ha unflat los *gomàtics*». L'*asmari* per l'armari, la *pintura de lloro* per la tintura de iode, les *salsitxes de Franco* per les salsitxes de Frankfurt... Formes que utilitza la gent sense formació, i continuarà utilitzant-les, estes o unes altres, perquè és llei de vida o, millor, llei de llengua.

Ara bé: no cal ser de la Lliga del Bon Mot per escandalitzar-se quan la gent lletrada, ja siga del món de la cultura, les arts, la literatura, la política o els mitjans de comunicació, fa espardenyades de l'alçada d'un campanar. Qui treballa amb la llengua, poc o molt, s'hi ha de mirar. Acabo de sentir, per exemple, el darrer disc compacte de Joan Manuel Serrat. No és que hi faça espardenyades (enteses com a castellanades), ni analogies del tipus *asmari*, no. I fins i tot el títol, lingüísticament, té gràcia: *Mô*, que reproduïx la forma autòctona i popular del nom de la ciutat de Maó (a Menorca, també diuen *Aló* per Alaior). El que em rebel·la és la rima dels seus versos, que l'obliga a fer pronúncies extravagants o, senzillament, acastellanades. En la llengua escrita, per bé que és una mala pràctica, existeix la rima visual. Però esta és infumable quan la poesia s'ha de recitar, o cantar. Per molt que t'hi esforces *carota* no rima amb *tota*, ni *sóc* amb *lloc*, ni *moll* amb *fol*. En uns casos hi ha o oberta i en altres o tancada (i no és de la Codonyera). O és que es va inspirar amb la boca plena de sobrassada?

Abraça la terra

Projecte per a preparar l'Acollida de Nous Pobladors Emprenedors al medi rural

■ Carmen Comadrán/Sara Díaz

«El fet que un poble vagi perdent població, quin problema representa per a vosaltres?», pregunta una de les tècniques de «Abraza la Tierra» en una reunió en la que han assistit els veïns de la Portellada. En grups comencen a escriure les seves respostes sobre un full. Després les llegeixen en veu alta: «Pèrdua de capital humà i natural, pèrdua de recursos, d'identitat i tradicions, pèrdua de serveis, com sanitaris i transports». En una targeta roja, com d'alarma. Una altra, del mateix color, complementa la resposta: «Pocques possibilitats de progrés». Una altra afegeix: «La falta de comunicació», i incideix en alguns aspectes ja esmentats: «manca de recursos, pèrdua d'arrels», i és en aquests moments quan el representant del grup que va escriure les targetes diu: «si perdem la identitat, ho perdem tot».

Aquests pobles de la Comarca del Matarranya, podria ser qualsevol dels pobles que pertanyen a l'Aragó, Castella i Lleó, Cantàbria i/o Madrid i que estan dins de l'àmbit d'actuació d'«Abraza la Tierra». Els pobles són tots diferents però tenen moltes coses que els fan similars. Canvien els matisos: que el paisatge d'arbres sigui pi, oliveres o castanyer. Hi ha pobles que veuen el futur amb esperança; d'altres que la segueixen perdent, molts que estan tocant fons i no han començat l'ascensió; d'altres, afortunadament cada cop més, són conscients dels canvis, dels avantatges i de les possibilitats que s'estan obrint per al medi rural. Així també es va visualitzar en una altra reunió que es va fer a la Torre del Comte:

«Per pròpia elecció un ve o es queda en un poble si valora el contacte amb la natura i les formes de viure diferents a les ciutats; si prioritza la seguretat, les relacions humanes o la qualitat de vida». És una noia jove la que entra al detall: «Imaginem a una persona que valora totes aquestes coses i coincideix que té aquí la casa dels avis... Al poble hi ha més de dues-centes cases i només setanta estan habitades. Si les altres estiguessin plenes... la situació del poble seria molt diferent». «Estaria bé que vingués al poble gent que es vulgui comprometre amb la terra, amb la comarca», afegeix un noi jove de la Torre del Comte. «Emprenedors, persones que generin llocs de treball», diuen altres veus.

A la Torre del Comte, com en altres pobles de la Comarca del Matarranya, els veïns tenen respostes i propostes, contestacions meditades que s'han anat forjant durant molt temps en veure l'èxode i els darrers anys d'apreciar l'arribada de noves famílies. En aquesta reunió hi participen persones del poble que sempre han viscut allà, altres que han tornat després de passar un temps fora, altres que vénen de lluny i altres de no tan lluny. Alguna cosa està canviant.

En el tema de la despoblació és fàcil veure el got mig buit o mig ple. El que si és cert és que està a mitges. Uns donen els pobles per perduts i en canvi, altres neguen aquesta visió i continuen lluitant en una guerra en la que s'han guanyat algunes partides, tot i que quedi la batalla decisiva: convèncer a l'Administració que faci una aposta decidida, seriosa i real pel medi rural, per

a que als nostres pobles puguin viure les persones que ho desitgin.

Amb un ull a l'Administració i un altre en el dia a dia de la vida dels pobles, un total de 15 Grups de Desenvolupament Rural de Terol, Cantàbria, Castella i Lleó i la Comunitat de Madrid van veure la necessitat d'unir esforços i experiències per a treballar de forma coordinada davant la despoblació, tractant de potenciar la tendència que es va iniciar als anys 80 de persones que escollien el poble com lloc de vida. De tot això, naix el projecte «ABRAZA LA TIERRA».

«Abraza la Tierra» és una iniciativa per informar, assessorar i donar el suport necessari a totes aquelles persones que desitgen anar a viure al medi rural a desenvolupar un projecte de vida, tant empresarial o laboral com personal. El projecte pretén contribuir a que aquest canvi al medi rural tingui projecció de futur i doni lloc a una veritable integració en el poble. A partir del coneixement profund del territori, els quinze grups d'acció local pretenen conjugar recursos i

potencialitats que tenen els pobles amb les necessitats i desitjos dels nous pobladors. Cada família i cada individu té necessitats diferents, pel que els tècnics que estem treballant al projecte els anem assessorant sobre els municipis que més s'adaptin a allò que ells volen: més o menys lluny de la ciutat, atenant o no a l'existència de determinats serveis a la població o de sòl industrial, o d'infraestructures o telecomunicacions. «Necessiten que tingui col·legi», «espai per a un magatzem», «que tingui ADSL»...

A través de la informació i de l'acompanyament inicial als nous pobladors es tracta de que el camí de la ciutat al poble sigui més curt i més senzill. S'han donat casos de persones que han intentat abandonar la ciutat i han tardat més de dos anys en trobar el lloc adient per desenvolupar la nova vida. «Es tracta d'un canvi important en la seva vida. Les persones valoren molt positivament aquest suport emocional que se'ls ofereix en un moment en que hi s'han de lligar massa coses: canvi de domicili, d'empresa, d'activitat, en alguns casos...»

ELS QUE HAN FET EL PAS

Diana i José Luis. La Freixneda

José Luis de Valle i Diana ho han tornat a intentar i en aquesta ocasió sembla que sí, que ho han aconseguit. La primera vegada que se'n van anar a viure a un poble van aprendre moltes coses, però finalment no va anar bé. Ara han arribat amb l'experiència prèvia com aliada i la decisió de quedar-se. Ell és advocat, ella és psicòloga i han traslladat les seves trajectòries professionals al medi rural.

«La primera vegada que vam anar a viure a un poble volíem viure al medi rural sense conèixer-lo. Aquesta vegada el que estem fent és aportar recursos de fora per poder viure al camp. No és que vinguem aquí i renunciem a allò que ens va costar uns anys d'estudi universitari i després uns anys d'experiència personal; no ho venim a desenvolupar exactament igual de com ho fèiem, sinó molt millor» comenta la parella.

El seu projecte és la creació d'un centre de mediació i teràpia familiar en el entorn rural. Senten que els carrers del poble, la dels fantasmes, la de la concòrdia, la de la pau...contribuiran a l'èxit.

Explica José Luis: «Una cosa que jo sento en aquest poble, des que vaig arribar, és que algú ha tingut cura d'això durant molts anys i ha generat un entorn on viure, tan fantàstic, que li agraeixo a moltes generacions el que nosaltres, avui, puguem estar gaudint de tot això».

Jaume Segura. Fontdespatla

Volia formar una família. Volia veure com creixia el seu nen; gaudir de la seva parella. I sentia que Barcelona no li donava aquests privilegis. Va deixar de banda la seva professió de tècnic de so i ara és el gestor d'un negoci de turisme rural que li permet el contacte amb la natura, tranquil·litat i temps.

«Quan vam venir, la situació de partida era molt avantatjada: jo coneixia el poble de petit, teníem casa de la família, inclòs algun amigueta de jovent...però veníem sense feina. Quan vam arribar vam trobar una casa de turisme rural, que vam agafar amb molta energia i amb ganes que anés bé, i realment estem molt contents».

«Al principi costa adaptar-se però arribes a un punt en que dius: estic lluny. D'on? Estem lluny dels iaios, de molts amics, d'anar al teatre... Però estem a prop de moltes coses, que depèn de cadascú si li compensa o no. A nosaltres ens està compensant molt.»

«Viure en un poble petit, en el que més t'ajuda a nivell personal és a estar amb tu mateix i a gaudir de coses que des de petit no gaudies: Quan sobrevola una àguila damunt del meu cap em dic: ella, que pot escollir, ha escollit aquesta zona; segur que jo no estic equivocant».

C.C. I S.D.

III JORNADES OBSERVATORI LLENGUA - HOTEL CASANOVA, FRAGA 26 i 27 maig de 2006

Informació: Casal Jaume I de Fraga. Av. Reis Catòlics, 28. 22520 Fraga. Tel. 974453730. fraga@acpv.net

DIVENDRES, dia 26 de maig

11'45 h. **BENVINGUDA** (Josep Romeu, Coordinador de l'Observatori, Francesc Ricart, membre del Casal Jaume I de Fraga i Jaume Barrull, vicerector de la Universitat de Lleida)

12'15 h. **REALITAT DEL CATALÀ A LA FRANJA: ENSENYAMENT, ÚS SOCIAL I ASSOCIACIONISME**

Ponents:

- Carme Mesalles: Assessora del Centre de Professorat i Recursos del Baix Cinca, Seminari Permanent de Català.

- Ramon Sistac: Delegat de l'IEC a Lleida, professor de la UdL i director de l'àrea de llengua del CERIB

- Juan José Pueyo: director del CEIP Miguel

- Marta Canales: Acció Cultural del País Valencià -Franja de Ponent

Debat

14'15 h. DINAR

16'30 h. **OFICIALITAT DEL CATALÀ A L'ARAGÓ**

Ponents:

- Carme Alcover: Tècnica assessora en llengües del Govern d'Aragó

- Juli Pallarol: professor i jurista

Debat

17'30 h. Pausa cafè

18'00 h. **SUPERACIÓ DE L'ACTUAL MARC LEGAL I COMPETENCIAL**

AUTONÒMIC, i ESTATAL

Ponents:

- Bartomeu Colom, Universitat de les Illes Balears

- Mercè Teodoro, ACPV

Debat

20'00 h. VISITA AL NUCLI ANTIC DE FRAGA

21'30 h. SOPAR

DISSABTE, 27 de maig

10'00 h. **EL MARC EUROPEU: L'aplicació de la Carta europea, altres exemples a Europa**

Ponents:

- Santi Castellà, Universitat Rovira i Virgili

- Alexis Bos, coordinadora del programa MERCATOR

11'30 h. Pausa Cafè

12'00 h. **INICIATIVES A FAVOR DE LA LLENGUA DES D'ENS LOCALS**

Ponents:

- Josep Antoni Chauvell: alcalde del Campell i cap de l'àrea de Cultura de la Comarca de la Llitera

- Alfredo Sancho: alcalde de Benavarri

Debat

13'10 h. CLOENDA

Que ho arregli l'Església

Quan surti a la llum aquest article no sé en quina situació es trobarà el litigi que mantenen el bisbat de Lleida i el de Barbastro-Montsó per la possessió de l'art sacre de la Franja, però segur que no s'haurà acabat. Després de l'autorització de la Consellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya al bisbe de Lleida per poder disposar de les obres, sempre que es compleixen una sèrie de condicions, la cosa encara s'ha complicat més. El bisbe de Barbastro-Montsó no vol acceptar cap condició i les forces polítiques de Lleida, entre d'altres ERC i CIU, ja han pres accions, perquè la resolució de la Consellera no tingui efectes.

La Santa Seu és la que ha embolicat la troca i és l'única que ho pot arreglar. En primer lloc es va traure de la mànega un decret de segregació sense mesurar les conseqüències posteriors. Fent cas omís a la seva doctrina ha condemnat a un bon nombre de fidels a seguir utilitzant una llengua que no és la seva i a canviar part de la seva cultura. Les institucions catalanes també en són culpables ja que en el seu moment no van oferir cap resistència. En segon lloc, l'Església, amb la qüestió de l'art sacre ha creat un gran problema i ha fet barallar a les institucions polítiques aragoneses i catalanes.

Aquest litigi, sense precedents, té una difícil solució, malgrat que qui la té és l'Església, donant la raó als darrers recursos que ha presentat el bisbe de Lleida. Al mateix temps que faria justícia posaria un pedaç a un decret de segregació que mai hauria tingut que fer.

Joaquim Montclús

Iberia poliglota

■ Júlia Llambert

Com tots sabem els diferents òrgans de govern d'aquest estat, les administracions que en diuen ara, mostren una sensibilitat molt prima, i en molts de casos inexistent en fer conèixer la realitat plurilingüe de l'estat. Els intel·lectuals majoritàriament fan el mateix, i entre ells no falta tampoc qui s'oposa frontalment a qualsevol visió plurilingüe d'aquest estat, negant-se si cal a acceptar l'evidència. I és així com tenim una ciutadania tan vergonyosament desinformada sobre la realitat lingüística que l'envolta, i unes nacions estrangeres que no fan quasi altre sinó acceptar acríticament els que des d'ací majoritàriament se'ls predica. A conseqüència d'aquestes actituds uns i altres ens veuen quasi només com a monolíticament castellans de llengua i literatura.

Enfront d'aquesta realitat tan aspra fa goig de tenir a les mans un llibre amb el mateix títol que encapçala aquest article, «Iberia polyglotta», és a dir una antologia de poesia i prosa breu contemporànies de totes les llengües i alguns dialectes que tradicionalment es parlen i tenen més o menys conreu literari en aquesta península en versió original i traducció alemanya. L'obra s'ha publicat enguany a l'editorial Lenzen de Titz (RFA), dins la col·lecció «Llengües en la recerca i l'ensenyament». En total una setantena llarga d'autors seleccionats, amb un promig de dos a tres textos per autor. Els autors van ordenats per llengües i cada llengua va precedida d'una introducció molt actual i ben informada, a pesar de la inevitable brevetat, sobre la llengua respectiva. Una excel·lent cartografia amb les fronteres lingüístiques i polítiques ho acaba d'arrodonir.

L'edició ha estat a cura dels romanistes Aina Torrent-Lenzen i Hans Ingo Raddatz que han comptat també amb la col·laboració d'una trentena de persones entre autors de les introduccions i traductors. De tot plegat n'ha eixit un gruixut

volum de gairebé 400 planes. Se n'ha fet una primera presentació pública al XX Col·loqui de l'Associació Germano-Catalana a Tubinga el febrer d'enguany.

La selecció dels textos ha estat feta sense caure en fàcils judicis de valor, del tipus: com més parlants té una llengua o més poder tenen els seus parlants més val una llengua –allò dels *3cientos millones o like l'anglès there is no res-*, i tenint en compte el que tot lingüista sap, encara que a voltes algun actue com si no ho sapigués, és a dir, que totes les llengües són igualment vàlides per al pensament i la comunicació. I així és com ens trobem a «Iberia polyglotta» amb un nombre sensiblement igual de textos en castellà i en portuguès, i de la mateixa manera en basc o català, i en aragonès, poso per cas. Resultat: aquesta antologia és una excel·lent carta de presentació de la realitat plurilingüe de l'estat i península on vivim per al lector en alemany, i un bon model a seguir tant per editorials d'ací com de l'estranger. Les nostres administracions i els intel·lectuals n'haurien de pren-

dre bona nota. En tot cas la consellera de cultura de la Generalitat de Catalunya faria bé de regalar-ne un exemplar al director de la Fira del Llibre de Frankfurt que darrerament, amb motiu d'haver estat convidada la cultura catalana per al 2007 a aquella fira, ha demostrat una plena desinformació sobre el plurilingüisme del nostre estat.

A «Iberia polyglotta» hi trobem, és clar, les tres llengües aragoneses, com ja he indicat en l'exemple de més amunt, ben germanívolament unides i no miserablement enfrontades –i ho dic amb tot l'èmfasi que cal. És un mèrit afegit de l'antologia del qual, potser els curadors no en són plenament conscients. Es tracta concretament de set autors amb dinou textos en aragonès, deu autors en castellà amb vint-i-quatre textos i deu autors en català i vint textos, entre els quals un franjatí amb dos poesies, l'Hèctor Moret. Cal dir que dos autors en aragonès se'n van autoexcloure –per mor d'un cert secessionisme que practiquen.

GALERIA DE PERSONATGES

Andreu Subirats, professor i poeta

«La Freixneda i el Matarranya cada dia tenen més presència a la meua obra»

■ Berenguer de Mussots

Andreu Subirats Aleixandri, nascut a Tortosa el 1968, es llicencia el 1991 en filologia catalana per la Universitat de Barcelona. Actualment exerceix com a professor de llengua i literatura a l'institut d'educació secundària Miquel Tarradell del barri del Raval de Barcelona.

Amb l'impuls inicial del professor tortosí Manolo Pérez Bonfill, des de l'adolescència Subirats s'ha dedicat a la creació poètica i ha participat en diversos llibres de caràcter antològic o miscel·lani com ara *L'illa dels Bous* (Tortosa, 1989), *L'orgull de ser pocs* (Tortosa, 1993) o *Terra d'aigua* (Valls, 2004) sovint al costat d'amics i poetes tortosins com ara Ricard Martínez Pinyol, Albert Roig,

Albert Aragonès, Josep Ramon Roig... El 1999 edita, amb el pintor i arquitecte barceloní Pau Alemany, el llibre d'autor *Traç p*, i enguany ha publicat, en edició comercial, a edicions Labreu el recull *L'ull entorn*.

A partir de l'any 2000 intensifica l'esforç per a recuperar el valor de la paraula poètica com a element de literatura oral, és a dir, paraula dita en un temps i en un espai determinats. Un esforç que l'ha dut, amb la vitalitat apassionada que el caracteritza, a organitzar diferents espectacles i recitals poètics, entre els quals convé destacar *Què en sap lo bou del patiment de l'altre* (2003/2004) acompanyat pel guitarrista Sergi Malagarriga i el clarenetista Pau

Badia, i els dedicats, a partir de les traduccions de Laura Vega, a la difusió de la gran tradició lírica dels països àrabs amb una proposta en la tria dels textos amb què ens vol demostrar no només la gran riquesa de l'activitat lírica del món àrab sinó també la seua radical modernitat i, per tant, actualitat.

Ara se'l pot trobar amb molta freqüència a la Freixneda, on l'any 2000 Andreu Subirats tingué l'oportunitat d'adquirir

una petita casa de pedra a la part alta d'eixa vila del Matarranya. Des de sa casa ataïlla els Ports de Beseit, un paisatge que coneix molt bé, i rememora –sovint a través de l'escriptura– una part de la seua infantesa, una infantesa lligada a les estades de colònies escolars a Arenys de Lledó, a la caminada des del mont Caro fins a Beseit, a les acampades familiars al paradís de Beseit, als banys als tolls de l'Algars...

CRÒNIQUES TAGARINES

Herència (civilitzadament) predadora

■ Esteve Betrià

Fa dues cròniques vaig intentar relacionar, trenta anys més tard, el meu record –amb un espireig d'emoció als ulls– d'una estada estiuenca a cala Macarella amb la descripció que del mateix indret menorquí fa Francesc de B. Moll en les seus escrits autobiogràfics. En llegir els mots d'aquest eminent filòleg, em vaig tornar a sentir aferrat, com s'hi sentien els al·lots de la família Moll ara fa seixanta anys, a un paradís perdut.

El que jo no hi explicava és que, empès pel meu caràcter depredador, aquell estiu de 1976 també vaig intentar pescar anguiles a l'estanyol de Macarella: només vaig aconseguir, amb gran dolor meu i, sobretot, dels animals, que un parell de tartugues s'empassessen els hams de les canyes. Vaig abandonar immediatament aquesta activitat pesquera; mai no m'ha agradat fer mal a cap animal, ni que sia de manera involuntària, si més tard no en trec profit alimentari.

El desig d'aprofitar els aliments que trobem en el medi natural em ve, en bona part, per banda paterna. Així, si vaig gosar pescar, i menjar, aquell estiu un parell de primes anguiles és perquè deu o onze anys abans havia acompanyat umpare moltes hores per tal de recollir les anguiles estabornides, en ocasions mig partides, que en el seu viatge al mar havien hagut de passar per les turbines de l'embassament de Mequinensa. Umpare xalava molt recol·lectant tota mena de fruits de bosc i garriga i caçant diferents animals fers, un gaudi que em va saber traspasar. Cal dir que els productes resul-

tants d'aquestes recol·leccions i caceres sempre eren, són, destinats al consum casolà o, si són prou abundants, veïnal.

Jo no ho vaig conèixer, però de jove umpare havia estat un caçador empedreït, d'aquells de gos, furó i perdigot engabiats; fins i tot, molt ocasionalment, s'havia servit de rateres i visc per caçar moixons. Això sí, mai no va malgastar cartutxos o esforços per fer-se amb cap animal que després no s'hagués de menjar; les serps n'eren excepció: si en trobava les matava, en tenia aprensió. És evident que l'aprensió pels animals serpentiformes en el seu cas no abastaven les anguiles; mon pare no s'havia nodrit ni fet en cap àrea metropolitana i sabia distingir perfectament una serp d'una anguila.

No li dolia, ans el contrari, llevar-se els dies festius a quarts de cinc de la maitinada per començar a peu, i amb bon peu, una casolana jornada cinegètica. Ho duia a la sang, formava part de la seua herència genètica, una herència que, ni sia una mica aigualida, m'ha traspasat. Encara ara m'agrada a finals d'estiu i a la tardaó anar a acaçar bolets (com diuen pel bisbat de Girona), menjar dins del bosc mitja dotzena de cireretes de pastor; a l'inici de la primavera, perdre'm per qualsevol serra a la recerca de l'espàrrec; quan sóc al Poble, collir regalissia a la vora del riu; fer una truiteta, de tant en tant, d'all de bruixa; i, sobretot, m'agrada, anar de maitinada a plegar caragols.

D'entre els caragols que podem trobar al Poble cal distingir entre els caragols d'horta –o de boca tova o bovers–, els caragols de mont –o de boca dura/forta, anomenats també cabres o vinyals–, les menudes cabretes –o reginetes– de closca dura, i sobretot els mítics caragols blancs de mont, les mitíques i saboroses xones/xonetes del País Valencià, o vaquetes del sud del Principat. Uns caragols sobre els quals, si se'm permet, m'agradaria parlar-ne en una pròxima ocasió.

Teoria i pràctica

■ Carme Messeguer

Més enllà de l'escepticisme, pareix que certs Països Catalans són encara possibles. Així ho defensa el llibre *Països catalans, en plural*, coordinat pel que fou conseller de cultura del Govern Balear pel PSM, Damià Pons, i que recull les opinions de trenta-nou intel·lectuals de les Illes Balears, Catalunya i el País Valencià, entre els quals Sebastià Alzamora, Alfred Bosch, Salvador Cardús, Agustí Colomines, Isidor Marí, Joan F. Mira, Vicent Partal, Pere Sampol, Miquel Sellarès i Vicenç Villatoro.

La publicació és una iniciativa del Partit Socialista de Mallorca per recuperar el debat sobre què poden arribar a ser els Països Catalans, més enllà d'un

projecte polític, des de tots els àmbits i territoris. Fugint de la nostàlgia historicista o del voluntarisme idealista, les diverses intervencions aposten pel pragmatisme més realista: compartim una mateixa llengua i ens calen estratègies comunes per tirar endavant.

Un exemple clar de vocació de futur plural i en català ho és *Benzina*, la «revista d'excepcions culturals», que dirigeix Àlex Gutiérrez, un aspirant a intel·lectual que ha quedat en consumidor cultural, segons declara ell mateix. La revista conté les seccions de cinema, música, llibres, teatre, art amb reportatges, entrevistes, articles d'opinió, crítiques, novetats i recomanacions. *Benzina* aspi-

ra a ser més que un mer aparador de les promocions del sector i en aquesta línia presenta traduccions d'autors fins aleshores inèdits en català. En el seu número dos, destaquen un reportatge sobre el cinema coreà, entrevistes al cineasta R. Guédiguian, el músic Dominic A, l'escriptor Colm Tóibín, l'actriu Anna Sahun, l'artista Douglas Gordon o el guionista de còmic Alan Moore. També hi apareix la crítica del nou CD d'Antònia Font, *Batiscafo Katiuskas*, més intimista i tan recomanable com els anteriors. Podreu trobar la revista mensualment, al preu de 3 euros, en gairebé tots els quioscos dels Països Catalans.

Una altra novetat és l'apari-

ció, coincidint amb la festivitat de Sant Jordi, d'una nova cadena del grup d'emissores de Catalunya Ràdio, iCat fm, que naix amb l'objectiu de promoure el consum cultural al país. La nova emissora substitueix Catalunya Cultura i aporta com a gran novetat el fet de combinar els continguts radiofònics amb informació complementària en temps real a la xarxa a través de la pàgina www.icatfm.cat. La radiofórmula musical, amb música catalana, europea, mediterrània i anglosaxona, ocuparà bona part de la programació de l'emissora, que inclourà periòdicament pastilles informatives o de contingut cultural.

Una «Llei de Llengües», heu dit?

SOM D'EIXE MÓN

Bon dia i país

Francesc Ricart

Bon dia. El meu país és aquell on les persones em responen amb un *Bon dia* quan jo els saludo amb el meu *Bon dia*. Això, si fa no fa, ho va escriure un savi molt savi de les lletres catalanes, Josep Pla, que es va morir el dia de Sant Jordi d'ara fa vint-i-cinc anys.

Pot ser així de simple la resposta quan et pregunten d'on ets. Una pregunta que se sol repetir quan viatges per l'Estat espanyol o per les catalunyes i et fan la gracieta de si pareixes valencià, mallorquí... Sóc del dels qui diem *bon dia*, que és diferent, ja es veu prou, del país dels qui diuen «buenos días». Un país del qual pots sentir-te'n agraït, com ara quan saps que organitza un homenatge a Jesús Moncada al llarg d'una quinzena, amb una sèrie d'actes que honoren els programadors; o un país retratat als contes excel·lents de l'última obra de Francesc Serés que et fan content de tenir un compatriota tan pròxim capaç de fer una literatura d'aquesta alçada.

Ara bé, sovint no és tan fàcil aquesta identificació i a camins fins i tot pot esdevenir dolorosa; per exemple quan et trobes que al teu país passen coses que te'l fan estrany com és l'episodi de l'IES Bajo Cinca de Fraga, on el professorat, fent ús dels seus drets democràtics i gremials (només faltaria) voten i guanyen una votació perquè no s'imparteixen assignatures en català. Un es pregunta com beneficien l'alumnat, que se suposa que és l'objectiu de la seua feina i la justificació del seu sou, amb el resultat d'aquesta excelsa votació. Tampoc no és fàcil suportar que t'identifiquen amb el país on una de les seues institucions –em

refereixo a l'Institut de Estudios Altoaragoneses– acull com si res la FACAO; i no diguem si algú es mostra cofoi de ser compatriota de personatges com José Bono, l'últim ministre de la guerra d'Espanya, una cosa que portava molt endins del moll de l'os (ell hi deia «tuétano»); o Alfonso Guerra que, com si es tractés del summum sacerdot (de l'Espanya sagrada, és clar) se'n fot de tot un país que s'havia fet la il·lusió d'haver muntat un text que li havia de servir com a base per a un Estatut; doncs, no, el germà de Juan Guerra (us en recordeu?), explica allà on va que s'ha polit l'estatut d'«estos catalanes» que era una cosa infumable, passant així, entre d'altres, de tot un Parlament. Aquestes persones són d'un país que te'l volen encolomar com si fos el teu, fixe'u-vos-hi.

A les alçades del calendari en què escric l'article, he de dir alguna cosa sobre Sant Jordi i referir-me a la festa que fan al meu poble, que han disfressat amb una Faldeta (no el sant, sinó el dia). Algú dirà que són ganes de fer punxa al llapis, però a mi m'agradaria que a ca meua allò del llibre i de la rosa, que cada dia descobreix més gent i més pobles d'arreu, tingués entitat pròpia i no s'hagués de barrejar amb altres celebracions que, ja ho sé, són molt dignes i encomiables, que diria aquell.

Acabo i no he dit res de l'afer del litigi per les obres del Museu diocesà de Lleida que a hores d'ara potser ja està dat i beneït (!). I no sé quin país se'n beneficiarà; de fet no sé de què s'ha de beneficiar ningú, ni sabria dir quins ni quants països hi estan involucrats. Al meu entendre, però, és clar que algú es continua aprofitant de les febleses d'un país petit, com sol ocórrer.

Ja anava a apagar el llum i va de poc que m'oblido de dir que fa no gaires dies, al meu poble, en una oficina de l'administració, en anar a demanar un document, vaig saludar de manera educada, com em van ensenyar de xiquet –Bon dia!– i vaig arreplegar un contundent: *En castellano!* Això era en ple any 2006, abans de Sant Jordi, en un racó del meu país.

Bon dia i bona nit i tapa't!

La Generalitat admet la cessió dels béns eclesiàstics basant-se en irregularitats jurídiques (i II)

■ Associació Amics del Museu

L'associació Amics del Museu entén, a més, que la justícia vaticana no ofereix garanties jurídiques. La Santa Seu és un estat sense estructures democràtiques ni separació de poders, on les vinculacions personals i els interessos privats passen per davant del dret.

L'origen del conflicte se situa en la partició del Bisbat de Lleida el 1995. En l'afet hi va jugar un paper fonamental Juan Alberto Belloch, terolenc i actual alcalde de Saragossa, que va ser ministre de Justícia –el responsable de les relacions amb l'Església– entre 1993 i 1996. Sent ministre va acusar Lleida de voler catalanitzar la part aragonesa de la diòcesi. El llavors bisbe, Ramon Malla, li va trametre una carta, que va quedar sense resposta, exigint-li que aportés proves del que deia.

La partició va ser suggerida al Vaticà per la Conferència Episcopal Espanyola, llavors presidida per l'arquebisbe de Saragossa, Elías Yanes, que es va mostrar sempre partidari que Barbastre guanyés el territori. El nunci del Vaticà va reunir els bisbes catalans i els va comunicar que la partició corresponia a un pla general d'adequació de les diòcesis als límits civils, i que el cas de Lleida era el primer, però, un cop feta la partició, va anunciar que no se'n farien més. Aquest ha estat l'únic cas a Europa on més de la meitat d'una diòcesi ha estat cedida a una altra. Els nous límits han salvat el bisbat de Barbastre d'una desaparició segura, perquè tenia només 35.000 habitants i la Santa Seu està incorporant a les veïnes les diòcesis més desvalgudes. Ara ha triplicat territori i població i és la segona diòcesi d'Aragó.

El número dos de la Secre-

taria d'Estat del Vaticà, l'òrgan de govern de la Santa Seu, era aleshores l'arquebisbe riojà Eduardo Martínez-Somalo i el número tres, responsable dels afers de la llengua espanyola, que va portar tot el procediment, era Vicente Juan Segura, tots dos coneguts pel seu anticatalanisme visceral. Aquest darrer, bisbe d'Eivissa des del 2005, va sorprendre la Cúria vaticana quan va redactar el discurs en què el papa Joan Pau II es va mostrar a favor del transvasament de l'Ebre en la seua darrera visita a Espanya.

Barbastre és molt popular a la Santa Seu per ser el lloc de naixement de Josemaría Escrivá de Balaguer, fundador de l'Opus Dei. Joan Pau II solia resar davant de la seua tomba i el va fer sant en un temps rècord. Dins el bisbat es troba Torreciudad, el gran santuari d'aquesta prelatura apostòlica. L'advocat que porta els afers de Lleida de la Congregació per als Bisbes, la que dirimeix els afers de les diòcesis i la que va decidir la partició i la donació de les obres, és Eduardo Baura, degà de la Santa Croce, la Universitat Pontifícia de l'Opus Dei a Roma. Per la seua banda, Vicente Juan va oferir una missa per sant Josemaría Escrivá el passat mes de juny a la catedral d'Eivissa i a la seua presa de possessió va assistir Joaquín Navarro Valls, portaveu de la Santa Seu i membre destacat de l'Obra.

Per dirimir la qüestió de les peces artístiques, el nunci del Vaticà a Espanya ha nomenat diferents comissions, que han estat sempre recusades per la part lleidatana «per prendre partit descarat a favor de Barbastre». La majoria dels membres d'aquestes comissions han estat pro aragonesos, membres de l'Opus i persones

del sector més conservador de l'Església espanyola, amb presència destacada de juristes de la Universitat Pontifícia de Salamanca. La part catalana sempre hi ha estat en minoria o hi ha estat convidada quan les decisions eren ja preses.

Lleida denuncia que les diferents comissions han emès dictàmens «escandalosament

contraris a dret» perquè no consideren els títols de propietat demostrada i legítima de les obres i diuen «barbaritats» com que el bisbe Messeguer no tenia capacitat jurídica per obrar. «Tots els dictàmens estan construïts sense cap mirament per arribar a un únic resultat final: donar les obres a Barbastre», diuen els juristes lleidatans.

ORGANITZEN
CENTRE D'ESTUDIS DE LA RIBERA D'EBRE
INSTITUT RAMON MUNTANER
AJUNTAMENT DE MÓRA D'EBRE
LA LLANTERNA, TEATRE MUNICIPAL
BIBLIOTECA COMARCAL DE MÓRA D'EBRE
COL·LABOREN
DEPARTAMENT DE CULTURA
INSTITUCIÓ DE LES LLETRES CATALANES
DIPUTACIÓ DE LES INDÚSTRIES CULTURALS
CONSELL COMARCAL DE LA RIBERA D'EBRE

3A FIRA DEL LLIBRE

I L'AUTOR EBRENC

MÓRA D'EBRE (RIBERA D'EBRE) 3 i 4 DE JUNY DE 2006

www.llibresebrenca.org